

**Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van een kapel- en etagelinde bij kruispunt in Maarkedal (Nukerke)**

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het ministerieel besluit van 5 december 2018 tot voorlopige bescherming als monument van een kapel- en etagelinde bij kruispunt in Maarkedal (Nukerke);

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 16 januari 2019 tot en met 16 februari 2019 en waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de kapel- en etagelinde bij kruispunt aantoonst;

Overwegende dat de kapel- en etagelinde bij kruispunt als monument een wetenschappelijke waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De etageboom is een veteranenboom, die zich omwille van zijn leeftijd in een langzame aftakelingsfase bevindt. De veteranenboom wordt gekenmerkt door een grote stamomtrek, door de aanwezigheid van holtes in de stam of in de takken, of door dood hout in de kruin en door spleten of loslatende delen in de schors. Dit maakt hem tot een uniek habitat voor een aantal zeldzame soorten. Monitoring van deze boom kan de levensverwachting van dit herkenbaar exemplaar vergroten.

Door zijn omvang en hoge leeftijd bezit deze boom een uitgesproken genetische waarde als vertegenwoordiger van een bijzondere variëteit;

Overwegende dat de kapel- en etagelinde bij kruispunt als monument een historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Door de bijzondere en omstandige zorg die aan etagebomen werd besteed, vertegenwoordigen etagebomen een oud en historisch relevant bomenpatrimonium. De specifieke snoeivorm kan teruggaan op historische tradities. De kapellinde met kenmerken van een etageboom bezit een authentieke standplaats door de historische eenheid die er is met de kruising van voetwegen in een open akkerland. Een kapelboom is een boom waartegen een boomkapel is bevestigd.

De kapellinde met kenmerken van een etageboom bij een kruispunt is als boom weergegeven op de Atlas der Buurtwegen uit midden de 19de eeuw. Op latere topografische kaarten uit de 19de en begin 20ste eeuw wordt de boom vermeld, wat wijst op het groot belang ervan en een mogelijke functie als baken of ontmoetingsplaats. De boom is aangeplant op een kruispunt van wegen. De ene weg verbindt een herberg met de Oude Heerweg, verbinding tussen Oudenaarde en Ronse. De andere weg verbindt de kerk met de school;

Overwegende dat de kapel- en etagelinde bij kruispunt als monument een volkskundige waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De linde vormt een historische eenheid met een religieus element, namelijk een houten boomkapelletje. Het refereert naar het gebruik om kapellen of kruisen te hangen op linden. Van lindebomen is bekend dat zij bij uitstek werden aangeplant bij bijzondere, vaak spiritueel geïnspireerde aangelegenheden;

Overwegende dat de kapel- en etagelinde bij kruispunt als monument een technische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De linde met kenmerken van een etageboom is een zeldzaam voorbeeld van een dergelijk type boom. Het landschapselement heeft een uitgesproken technische waarde omwille van een bijzondere snoeitechniek waarbij alle gesteltakken in meerdere horizontale vlakken werden geleid. In principe werden de loten, die zich ontwikkelen op de gesteltakken, jaarlijks teruggezet.

Door de snoeitechniek werd een brede kroon opgebouwd waarbij bedreigende of nadelige weersinvloeden (wind, regen, hagel, zon, bliksem, ) rechtstreeks werden afgeschermd. Een ruim schaduwveld zou hier functioneel geweest kunnen zijn als zonnenscherm, bijvoorbeeld om een ontmoetingsplaats of religieuze plek onder de etageboom te beschermen en markeren;

Overwegende dat de kapel- en etagelinde bij kruispunt als monument een esthetische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De kapellinde met kenmerken van een etageboom heeft een esthetische waarde omwille van de bijzondere en representatieve groeivorm als gevolg van een kunstmatige, haast kunstzinnige snoeitechniek. De oude boom bezit een eerbiedwaardig voorkomen door de aanwezigheid van een dikke, knoestige stam en gesteltakken, in de vorm van een kandelaar;

Overwegende dat de kapel- en etagelinde bij kruispunt als monument een ruimtelijk-structurende waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De kapel- en etagelinde bij kruispunt heeft omwille van de plantpositie een ruimtelijk-structurende waarde. De boom is aangeplant op de kruising van voetwegen op een open akkerland, waar de opvallende boomkroon een duidelijk herkenbaar en beeldbepalend baken is in de open ruimte,

#### BESLUIT:

**Artikel 1.** Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen definitief beschermd als monument:

Een kapel- en etagelinde bij kruispunt, Lindeke, Maarkedal (Nukerke), bekend ten kadaster: Maarkedal, 2de afdeling, sectie A, perceelnummers 363N2 (deel), 364A2 (deel), 365V (deel), 365W (deel), 385B, 385C (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

De definitief beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de definitief beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

**Art. 2.** Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° wetenschappelijke waarde;
- 2° historische waarde;
- 3° volkskundige waarde;
- 4° technische waarde;
- 5° esthetische waarde;
- 6° ruimtelijk-structurende waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

De kapellinde met kenmerken van een etageboom is een Hollandse linde (*Tilia europaea* (x)). De boom werd aangeplant op de kruising van voetwegen op een open kouter ten zuiden van de dorpskern van Nukerke. De wegen verbinden het dorp met de meer zuidelijk gelegen bebouwing.

De structuur van de kruin heeft de kenmerken van een etagelinde. Er is een onderste zware takkenkrans waarvan alle takken een schuine aanzet hebben. Er is één duidelijke zware doorgaande stam met een tweede etage en een mogelijk relict van een bolvormig geschoren kruin. De eerste etage begint op 6 m hoogte. De tweede etage begint op 7,5 m hoogte (aan de onderzijde gemeten). De etageboom heeft een omtrek van 3,57 m (op 1,5 m hoogte) en een totale hoogte van 14 m.

De boom staat gekarteerd op de Atlas der Buurtwegen uit midden de 19de eeuw. De boom moet toen al een zekere omvang hebben gehad. De juiste ouderdom van de boom is niet gekend. Het is aannemelijk dat de boom minstens 200 jaar oud is.

In de boom hangt een eenvoudige houten boomkapel aan de noordzijde van de boom.

**Art.3.** Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° omwille van wetenschappelijke en historische waarde is de beheersvisie erop gericht om:
  - a) de boom zo oud mogelijk te laten worden, onder andere via veteranenbeheer;
  - b) wetenschappelijke kennis over de soort, de functie en het beheer te vergroten;
  - c) het traditioneel beheer te herstellen en verder te zetten;
  - d) het beeldbepalend karakter te bewaren;
  - e) de erfgoedcontext te bewaren;
- 2° monitoring:

omwille van de zeldzaamheid van de beheersvorm en de hoge leeftijd van de boom is regelmatige opvolging van de fysische toestand van de boom en zijn standplaats noodzakelijk. Met betrekking tot de standplaats kan verduidelijkt worden dat dit de plaats is die alle boven- en ondergrondse fysische, chemische en biologische factoren omvat die de levensomstandigheden en ontwikkelingsmogelijkheden van de betrokken boom bepalen. Hierbij kan gedacht worden aan bodemsoort, bodemstructuur, waterhuishouding, mineralenrijkdom, doorwortelbare ruimte, blootstelling aan licht, enzovoort. Door deze monitoring kunnen problemen tijdig vastgesteld worden en de nodige acties ondernomen worden. Deze kunnen zowel betrekking hebben op de boom zelf (zoals snoeiwerken) als op de omgeving (standplaatsverbetering);
- 3° toepassen van herstel- en veteranenbeheer:

de etageboom heeft meerdere etages waarvan alle gesteltakken in één horizontaal vlak worden geleid. De loten die zich ontwikkelen op de gesteltakken worden periodiek teruggezet. De gesteltakken van deze boom zijn lange tijd niet meer teruggezet geweest. Recent is er een voorzichtig herstelbeheer toegepast door de uitlopers op een deskundige wijze een stuk terug te knotten. In een keer terugzetten tot aan de knot kan nefast zijn voor de boom. Daarom dient dit gefaseerd te gebeuren om de boom de kans te geven na elke snoeibeurt weer te herstellen. Het snoeien moet niet enkel gericht zijn op het inkorten van de takken, maar eveneens op het brengen van meer licht in de kroon zodat scheutvorming bevorderd wordt. De vorming van deze nieuwe scheuten moet opgevolgd en geevalueerd worden alvorens een nieuwe snoeifase kan aangevat worden. Uiteindelijk is het de bedoeling om de gesteltakken terug te brengen tot op de originele knot. Het hangt echter af van de reactie van de boom op de verschillende snoeifasen of en wanneer dit stadium zal bereikt worden. De vitaliteit van de boom, noodzakelijk om de boom zo lang mogelijk te bewaren, staat altijd voorop. De laatste snoeifase kan pas ingezet worden indien er op de basis van alle gesteltakken nieuwe, vitale twijgen gegroeid zijn die de hergroei van de boom verzekeren. Het eindbeeld is in eerste instantie het terug knotten op de oude gesteltakken.

De centrale doorgaande gesteltak naar de bovenste etage is zwaar aangetast waardoor het huidige kroonvolume moeilijk in stand kan worden gehouden. De boom bevindt zich op het moment van de bescherming in een veteraanfase. Mits een aangepast veteranenbeheer kan de boom zo lang mogelijk bewaard blijven. Door het toepassen van 'veteranensnoei' kan de boom ondersteund worden bij het natuurlijk proces van inkrimping van de kroon bij hogere ouderdom.

Gezien de uitzonderlijke waarde van deze boom, en de specifieke kennis die een veteranenbeheer vergt, is het noodzakelijk dat de uitvoering en opvolging van het herstel- en veteranenbeheer deskundig gebeuren, met respect voor de erfgoedwaarden en erfgoedelementen;

4° regelmatig onderhoud door middel van regulier beheer:

het regulier beheer moet erop gericht zijn om de boom zo lang mogelijk in stand te houden. Op basis van de beoordeling van de boom (monitoring) kan, indien noodzakelijk, het regulier beheer aangepast worden. Een boom is immers een levend organisme dat een aan zijn ouderdom en fysische toestand aangepaste verzorging nodig heeft. Er moet steeds voor dat type beheer gekozen worden dat het zo lang mogelijk in stand houden van de boom verzekert. Omwille van deze specifieke vereiste, moet dit regulier onderhoud deskundig uitgevoerd worden en moet de boom steeds eerst beoordeeld worden alvorens tot snoei over te gaan. Het kroonvolume mag gezien de structuur van de boom niet uitbreiden;

5° standplaatsbeheer:

de standplaats waarin de boom geworteld is bepaalt mee zijn groeikracht en vitaliteit en hier moet dus voldoende aandacht aan geschonken worden. Wijzigingen in de standplaats moeten steeds afgetoetst worden aan de draagkracht van de boom. Binnen de standplaats moet onder andere, volgende vermeden worden:

- a) verdichting van de bodem, een bescherming van de zone onder de kroonprojectie is hiervoor aangewezen door het plaatsen van een passende afsluiting;
- b) (tijdelijke) wijziging van de grondwatertafel;
- c) bodemingrepen, onder andere ploegen;
- d) mechanische schade (bijvoorbeeld ten gevolge van maaien);
- e) chemische verdelgingsmiddelen;
- f) vraatschade;

Het kruispunt van voetwegen bestaat uit betondallen. Het overige bodemgebruik is akkerland. Hierbij wordt de bovenste laag intensief bewerkt. Dit maakt wortelgroei moeilijk. Onder de bouwvoor is de bodem gecompacteerd. Onder de kroonprojectie is een bodemverdichting vastgesteld. Een aangepast bodemgebruik, waarbij de wortelzone beschermd wordt, is nodig. De standplaats kan worden gerevitaliseerd (onder andere harde laag opheffen);

6° beschermende maatregelen nemen in geval van werken in de omgeving:

wanneer werken (wegenwerken, rioleringswerken, herinrichting) en hieraan gerelateerde activiteiten (zoals werfinrichting en -verkeer, bemalingen) uitgevoerd worden binnen de beschermingsperimeter moet mogelijke schade aan de boom voorkomen worden door het behoud van de boom mee op te nemen in het werfinrichtingsplan en de werfopvolging, die door een deskundig persoon dient te gebeuren;

7° concurrentie door hoogstammige bomen in de onmiddellijke omgeving vermijden die voor luchtconcurrentie kunnen zorgen;

8° heraanplanten na afsterven;

omwille van de zeldzaamheid van het fenomeen etageboom en het verderzetten van het historische gebruik van etagebomen en het beeldbepalend karakter dient de boom na afsterven vervangen te worden door een nieuwe Hollandse linde (*Tilia europaea* (x)). Het vervangen van de boom is erop gericht het genetische materiaal te behouden van de originele boom gezien de hoge leeftijd van deze boom en het genetisch potentieel die deze heeft. Er moet daarom na afsterven op dezelfde locatie weer een etageboom aangeplant worden of opgeleid worden uit hetzelfde genetische materiaal. Plantmateriaal (stekken of enten) wordt in voorkomend geval vooraf en op professionele wijze geselecteerd van de bestaande, nog relatief gezonde boom. De beschermde boom

heeft uniek en wetenschappelijk waardevol genetisch materiaal, waarvan de bewaring moet verzekerd worden. De stamvoetopslag kan behouden worden en hieruit kan later een nieuwe stam geselecteerd worden (via een spaartelg).

- De keuze van deze nieuwe boom en zijn beheervorm als etageboom vertrekt vanuit de erfgoedwaarden en –kenmerken van het beschermde monument. De jonge boom heeft in de vormingsperiode een aangepast snoei-beheer nodig (zoals begeleidingssnoei, vormsnoei in etages, ) alvorens kan overgegaan worden tot het regulier snoei-beheer;
- 9° wetenschappelijk onderzoek ondersteunen: monitoring van de evolutie die dit levend erfgoed doormaakt, zoals vitaliteit of groei-kracht en conditie, houtaanwas na ingrepen, kroonontwikkeling, vruchtzetting, reactie op verstoring, enzovoort;
  - 10° de kleine houten boomkapel restaureren of vervangen wanneer nodig.

In uitvoering van deze beheersdoelstellingen geldt volgende verplichting:

In geval van conditie- of vitaliteitsverlies van de boom moet er een boomtechnisch onderzoek gebeuren. De maatregelen uit het verslag daarvan worden uitgevoerd na het verkrijgen van een toelating van het agentschap Onroerend Erfgoed of, zoals vermeld in artikel 6.4.4, §1, eerste lid, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, van de erkende onroerenderfgoedgemeente.

**Art. 4.** De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade. Dit heeft zowel betrekking op de als monument beschermde boom (stam, kruin en wortels) als op de standplaats waarin hij groeit;
- 2° de fysische toestand van de boom en zijn standplaats regelmatig te controleren en te evalueren en tijdig de meest geschikte maatregelen uit te voeren wanneer een probleem zich voordoet (monitoring);
- 3° regulier onderhoud van de als monument beschermde boom en zijn standplaats oordeelkundig uit te oefenen (regulier beheer);
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

**Art. 5.** Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van tijdelijke publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m<sup>2</sup>;
- 3° het aanbrengen van tijdelijke of permanente verlichting of andere installaties;
- 4° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
  - a) het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
  - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen met uitzondering van gladde schrikdraad en prikkeldraad met houten, ontschorste smalle palen, ten behoeve van veekering;
  - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
  - d) het aanplanten, vellen, rooien of ontstronken van andere bomen en struiken en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm tot gevolg kan hebben;
  - e) het aanleggen of wijzigen van verharding of het uitbreiden van bestaande verhardingen;
  - f) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair;
  - g) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
- 5° vernietigen van de vegetatie;
- 6° het aanplanten, vellen of rooien van de etageboom en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm tot gevolg kan hebben;

- 7° het uitvoeren van snoeiwerken, met uitzondering van het regulier beheer;
- 8° het gebruiken van chemische verdelgingsmiddelen, groeiremmers, groeistimulatoren, hormonale behandelingen, thermische onkruidverdelgers of andere verdelgingsmiddelen;
- 9° het gebruiken van strooizout;
- 10° elke reliëfwijziging van de bodem, wijziging van het hydrografisch netwerk of ander werk of handelingen die impact kunnen hebben op het grondwaterpeil;
- 11° elk werk of handeling dat de aard en de structuur van de bodem kan wijzigen, elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm van de etageboom tot gevolg kan hebben waaronder graafwerkzaamheden en het stockeren van materiaal of slibgraafwerken;
- 12° het organiseren van evenementen, die het normaal gebruik van het beschermd monument overstijgen;
- 13° het omzetten van gras- of akkerland in bos.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel, **22 MEI 2019**

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,



Geert BOURGEOIS